

producten niet door verlaging van de prijzen bevorderd mocht worden, [fol. 24] is dat, om niet met de goederen te blijven zitten, soms toch noodzakelijk. De overwegingen van Jan Schreuder over Makassar brachten de Hoge Regering er toe bij geheim besluit van 15 april 1765 de besturen in de Oosterkwartieren toe te staan om zo nodig de prijzen te verlagen. Voor Ternate mag dat uitsluitend op het hoofdkantoor geschieden en niet op de kantoren die goud leveren. Tevens zal het bestuur daar worden bevolen om aan Heren XVII uit te leggen waarom kort na elkaar murissen met verschillende winst zijn verkocht, te weten op 30 oktober 1761 met 14 %, op 18 januari 1762 met 18½ % en op 20 maart 1762 met 50 %. Dit is in Batavia onmogelijk. [fol. 25] Het is ondoenlijk om het bevel van Heren XVII om de opdracht bij brief van 15 december 1762 naar Makassar, om daar slechts ijzer met ten minste 75 % winst te verkopen, ook voor Ternate te laten gelden, uit te voeren. Er wordt verwezen naar de besluiten van 3 augustus 1764 en 16 april 1765, waarbij de verkoops prijs van ijzer juist is verlaagd. Heren XVII waren ontevreden dat er levensmiddelen waren verkocht, in het bijzonder 606 pond boter te Menado tegen 13 stuiver het pond, terwijl er kort daarna 640 pond tegen 30 stuiver het pond was ingekocht. Daarom is op 12 augustus 1765 besloten om alle kantoren in de Oosterkwartieren per circulaire te verbieden om levensmiddelen uit Nederland aan particulieren te verkopen, met uitzondering van op Banda waar het oude en recente gebruik naar behoefte mag worden gehandhaafd. [fol. 26] Het bestuur in Ternate moet aan Heren XVII rapporteren waar en van wie die 640 pond boter is ingekocht. Ook vroegen Heren XVII uit te leggen waarom de hoofden van het patrouillevlootje dat in 1762 naar Ternate was gezonden, zeiden dat ze voor beloningen en andere uitgaven f 1454,- aan contanten hadden meegekregen, terwijl de gouverneur beweerde dat ze rsd 6000,- hadden ontvangen. Dit verschil is aan kopieerfouten te wijten. De gewone en geheime besluiten en de minuutnotulen van 22 januari 1763 spreken van rsd 6000, maar de kopienotulen van het kantoor van de directeur-generaal en de opperkooplieden van het kasteel van rsd 600. Het laatste is verstrekt. Heren XVII vreesden dat de burgervvaart uit Ternate voor de Compagnie schadelijk was. [fol. 27] De Hoge Regering meent het tegendeel en wenst dat ze daar, waar ze juist zeer gering is, zal toenemen. Door het geringe kapitaal van de burgers kan ze nooit van zo een belang worden dat ze nadelig voor de Compagnie zou zijn. Naast het nadeel dat deze vaart de rovers berokkent, staat het vast dat ze, als ze bloeit, ook de textielhandel van de Compagnie bevordert. Deze burgerkooplieden betrekken de textiel van de Compagnie en zette ze met geringe winst af op de eilanden waar ze naartoe mogen varen. Voor de bezuinigingen wordt verwezen naar de brief van eind december 1763 en het daarbij gevoegde antwoord van het bestuur op de bezuinigingen die de raad extraordinaris Nicolaas Harting had voorgesteld. [fol. 28] Naar aanleiding van de opmerking van Heren XVII over de beschuldiging van stuurman Nicolaas Maurits van afpersing blijkt uit de Ternataanse papieren dat de fiscaal een onderzoek heeft ingesteld, waarop het bestuur op 28 februari 1765 deze stuurman heeft veroordeeld tot een boete van 6 maanden gage. Uit de papieren in Batavia beschikbaar blijkt dat er juist is gehandeld. Op bevel van Heren XVII zal de besturen op de buitenkantoren evenwel worden opgedragen om de gezagvoerders van de patrouilletochten van wie zij overtuigd zijn dat ze zich slechts hebben gedragen, afpersten of andere wangedrag hebben bedreven, tot voorbeeld streng te straffen.

MAKASSAR

[fol. 29] Heren XVII meenden dat, als het aan de koning van Boni had gelegen dat er zo weinig goeds met de twee sloepen, een mortier, enige bommen en de nodige artilleristen die hem verstrekt waren, was geschied, hem dit had moeten worden voorgehouden. Als het aan de dienaren van de Compagnie had gelegen, dan hadden zij gestraft moeten worden. Het bestuur te Makassar is gevraagd opheldering aan Heren XVII te geven en of er door de dienaren van deze vorst met kruit en lood wordt gesmokkeld. De Hoge Regering is het met Heren XVII eens dat de kantoren om dure inkoop te vermijden steeds van het nodige, vooral uitrustingsstukken, voorzien moeten worden. Daarom wordt er, zoveel de schaarste